

Ερευνητικό πρόγραμμα: *Θρησκευτική αγωγή και κοινωνική ένταξη Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες*

1. Ιστορικό, αντικείμενο και θεωρητική θεμελίωση

(α) Η κοινωνική ένταξη των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες (Α.Μ.Ε.Α.) /Ατόμων με Αναπηρία –και όπως προτείνεται από τον υπογράφοντα **Προσώπων με Αναπηρία (Π.Μ.Α.)**– καθίσταται, προοδευτικά, γενικότερη κοινωνική αντίληψη, η οποία –για να εκδηλωθεί και ως ολοκληρωμένη πράξη– προϋποθέτει τη συμβολή και τη συνεργασία όλων των παραγόντων που ορίζουν το κοινωνικό γίνεσθαι. Σε μια τέτοια προσπάθεια ο ρόλος τής Εκκλησίας και τής Θεολογίας είναι προφανής, ιδιαίτερα σήμερα που το κοινωνικό κράτος εμφανίζεται με σαφείς τάσεις προοδευτικού αυτοπεριορισμού και η έννοια τής αλληλεγγύης καταργείται, αφού το ανυπαίτιο έλλειμμα θα πρέπει πλέον να καλύπτεται από την εσφαλμένως ερμηνευόμενη ατομική ευθύνη.

Όπως είναι γνωστό, η Ορθόδοξη Χριστιανική Εκκλησία αναπτύσσει, εκ παραδόσεως, το γενικότερο έργο τής διακονίας και τής φιλανθρωπίας, το οποίο –κατ’ αρχήν– καλύπτει και τα Π.Μ.Α. Όμως, η αυτοτελής δράση με στόχο την αυτοδύναμη και λειτουργική κοινωνική ένταξη των προσώπων αυτών –τουλάχιστον όπως προέκυψε από την πρώτη φάση σχετικής έρευνάς μας, για την οποία γίνεται λόγος κατωτέρω– δεν είναι ειδικά οργανωμένη, δηλαδή με συστηματική προετοιμασία όλων των πλευρών και όλων των παραγόντων.

(β) Με την προοπτική αυτή οι κληρικοί, οι εκπαιδευτικοί θεολόγοι, οι κατηχητές και κάθε πρόσωπο που υπηρετεί στον χώρο τής Εκκλησίας θα μπορούσαν –μετά από κατάλληλη προετοιμασία ή καθοδήγηση, αντιστοίχως– να διαδραματίσουν αποφασιστικής σημασίας ρόλο και στον τομέα αυτό. Άλλωστε, αν και θεωρητικά η σχολική, επαγγελματική, οικονομική και κοινωνική «ένταξη» των Π.Μ.Α. είναι υπόθεση όλων μας (μέσω τής στάσης μας και των έργων μας) η προετοιμασία εξειδικευμένων για το έργο αυτό στελεχών αποτελεί όρο *sine qua non* σε όλους τους τομείς κοινωνικής δράσης, όπως και ο τής διακονίας και τής φιλανθρωπίας.

(γ) Κατά το παρελθόν είχε ξεκινήσει μία προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή με τη διάθεση ενός 2ώρου για τη διδασκαλία τής **Ειδικής Παιδαγωγικής** από τον υπογράφοντα, στο πλαίσιο του εξαμηνιαίου 4ώρου μαθήματος τής Παιδαγωγικής το οποίο προσέφερε κάθε ακαδημαϊκό έτος το π. Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας (ΦΠΨ) τής Φιλοσοφικής Σχολής στο Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας του ΕΚΠΑ.

Παράλληλα –και επειδή η Θρησκευτική Αγωγή αποτελεί σημαντικό συντελεστή στη διαδικασία προσέγγισης και αντιμετώπισης του ζητήματος τής «ένταξης» των Π.Μ.Α.– η προσπάθεια αυτή αποτέλεσε (στο πλαίσιο του προαναφερθέντος μαθήματος τής *Ειδικής Παιδαγωγικής*) και το αντικείμενο, αφενός μεν, σχετικού προαιρετικού **Σεμιναρίου** και, αφετέρου, του μη χρηματοδοτούμενου ερευνητικού προγράμματος «**Θρησκευτική αγωγή και κοινωνική ένταξη Α.Μ.Ε.Α.**» [αναλυτική περιγραφή τής ερευνητικής πορείας και των αποτελεσμάτων των πρώτων φάσεων του υπόψη προγράμματος υπάρχει στις σχετικές αναρτήσεις τής ιστοσελίδας τής Αποστολικής Διακονίας τής Εκκλησίας τής Ελλάδοςⁱ, οι οποίες περιλαμβάνουν και τα πλήρη κείμενα των σχετικών εκδόσεων και δημοσιευμάτωνⁱⁱ].

2. Απόσπασμα από τα δημοσιευμένα αποτελέσματα

Παρατίθεται απόσπασμα από τα δημοσιευμένα αποτελέσματα των πρώτων φάσεων του υπόψη ερευνητικού προγράμματος και συγκεκριμένα τα αφορώντα στην πρόταση του επιστημονικού υπεύθυνου του προγράμματος για την τοποθέτηση εντός των ναών οθονών παρακολούθησης των ιερών ακολουθιών (εκκλησία και κοινωνική ένταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες (Αθήνα 1997, σ. 108-110).

«Για τα πρόσωπα που έχουν αισθητηριακά προβλήματα, δηλαδή δυσλειτουργίες ακοής και όρασης προτείνονται διάφορες λύσεις (βλ. πίνακα 19.2): α) Ειδικά προγράμματα Θείας Λειτουργίας (9%), β) πρόσθετες ενέργειες κατά την τέλεση της Θείας Λειτουργίας (4%), παράλληλη “μετάφραση”, δηλαδή χρησιμοποίηση ενός από τους τρόπους γλωσσικής επικοινωνίας των προσώπων με προβλήματα ακοής (νοηματική ή μιμική γλώσσα, δακτυλική μέθοδος, προφορική μέθοδος κ.λπ. 56), γ) χρήση οτικοακουστικών μέσων. Υπάρχει όμως και αντίθετη άποψη (4%) σύμφωνα με την οποία δεν χρειάζεται οποιαδήποτε διευκόλυνση, με την αιτιολογία ότι η μετά του

Θεού επικοινωνία είναι πνευματική. Προτείνεται ακόμη η κατάλληλη προετοιμασία των ΑΜΕΑ της κατηγορίας αυτής από “ειδικούς εκπαιδευτές” (8%), καθώς και η παρουσία συνοδών (8%), οι οποίοι προφανώς θα διευκολύνουν τα πρόσωπα με προβλήματα όρασης.

Πίν. 19.2.

Προτάσεις για ενέργειες, που διευκολύνουν την ικανοποίηση των θρησκευτικών αναγκών των ΑΜΕΑ με αισθητηριακά προβλήματα

α/α	Τρόποι διευκόλυνσης	Ι.Μ. (N = 23)	
		αρ.	%
1.	πρόσθετες ενέργειες κατά την εκτέλεση της θείας λειτουργίας (παράλληλη μετάφραση)	1	4,34
2.	ειδικά προγράμματα Θείας Λειτουργίας	2	8,69
3.	συνοδοί	2	8,69
4.	χρήση οπτικοακουστικών μέσων	2	8,69
5.	ειδικοί εκπαιδευτές	2	8,69
6.	καμία διευκόλυνση (πνευματική επικοινωνία)	1	4,34
7.	έλλειψη απάντησης	14	60,87

Βλέπουμε λοιπόν ότι δύο είναι οι κατευθύνσεις προς τις οποίες προσανατολίζεται η διευκόλυνση των ΑΜΕΑ με κινητικά και αισθητηριακά προβλήματα. Η μία αποβλέπει στο να διευκολύνει τα ίδια τα ΑΜΕΑ να φτάσουν στους χώρους κάλυψης των θρησκευτικών αναγκών τους. Η άλλη εισηγείται την εισαγωγή καινοτομικών στοιχείων με την παρέμβαση “μέσων”: ανθρώπων ή τεχνολογίας. Έπειτα απ’αυτά, και έχοντας ως δεδομένο ότι από τις περιπτώσεις των προσώπων με αισθητηριακά προβλήματα το μεγαλύτερο μέρος των πιθανών καινοτομιών αφορά στα πρόσωπα που έχουν προβλήματα ακοής, θα επιχειρήσουμε έναν πρώτο σχολιασμό για τις δυνατότητες υιοθέτησης των νεωτεριστικών αυτών προτάσεων, τον πιθανό τρόπο εφαρμογής τους και το πρακτικό αποτέλεσμα, το οποίο θα προέκυπτε από την εφαρμογή τους.

Τα πρόσωπα με προβλήματα ακοής δεν μπορούν να παρακολουθήσουν και ακουστικώς τη Θεία Λειτουργία και τις λοιπές ακολουθίες. Μπορούν όμως να καλύψουν, μέχρι ενός σημείου, την ανάγκη τους αυτή με τα γενικώς χρησιμοποιούμενα ιερά βιβλία, υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι υπάρχει δυνατότητα ανάγνωσης της γραπτής μορφής των όσων θα ακούγονται σε δεδομένη στιγμή. Άρα το πρόβλημα επικεντρώνεται, κυρίως, στα πρόσωπα με ακουστικές δυσλειτουργίες που δεν μπορούν να διαβάζουν. Όμως ένα πρόβλημα που εξακολουθεί να υφίσταται, και γι’ αυτούς που γνωρίζουν να διαβάζουν, είναι ο συγχρονισμός απαγγελλόμενων ή ψαλλόμενων και αντίστοιχης γραπτής μορφής τους. Ο συγχρονισμός αυτός για τους περισσότερους των πιστών, ακόμη και γι’ αυτούς που ακούν, είναι σε πολλές περιπτώσεις αν όχι αδύνατος τουλάχιστον δύσκολος.

Ακριβώς τα δύο αυτά μειονεκτήματα, ανάγνωσης και συγχρονισμού, θεωρούμε ότι θα μπορούσε να καλύψει η τεχνολογία. Η ύπαρξη μεγάλων ή μικρών οθονών σε διάφορα σημεία του ναού και άλλων χώρων (κηρύγματος κ.λπ.), πάνω στις οποίες θα προβάλλονται σε γραπτή μορφή, τα όσα ανά πάσα στιγμή θα ακούουν οι άλλοι πιστοί, είναι οπωσδήποτε μια λύση εφικτή. Η παρέμβαση ενός προσώπου με απλούς χειρισμούς, μέσω μιας κεντρικής μονάδας ελέγχου των παρεχόμενων πληροφοριών, είναι μια πρώτη προσέγγιση ενός δυνατού τρόπου εφαρμογής μιας τέτοιας λύσης. Η Ορθόδοξη Εκκλησία εφαρμόζοντας μια τέτοια λύση ασφαλώς καινοτομεί χωρίς ν’αλλοιώνει την πνευματικότητα, τον χαρακτήρα, τη δομή και την παράδοση του όλου λατρευτικού σχήματος. Ακόμη η χριστιανική Εκκλησία μπορεί να πρωτοπορήσει αναθέτοντας την εκπόνηση ερευνητικού σχεδίου και την εν συνεχεία μελέτη και πειραματική εφαρμογή ενός προτύπου αυτόματης μετάφρασης, μέσω του οποίου η προφορική μορφή του λόγου θα μετατρέπεται σε γραπτή ή σε εικόνες ανάλογες προς αυτές της μιμικής γλώσσας, όταν αυτό ενδείκνυται. Να σημειωθεί ότι ένα

τέτοιο μοντέλο θα μεταφερθεί αυτομάτως και στους τομείς της εκπαίδευσης, των ΜΜΕ, της ψυχαγωγίας και των εκδηλώσεων πάσης φύσεως».

3. Ενδεικτικές λοιπές πληροφορίες

(α) «Βέβαια η λύση θα έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη. Θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, διότι θα χρειαστεί ένα πρόσωπο που θα συγχρονίζει το γραπτό κείμενο με τα όσα θα ακούονται την κάθε στιγμή». (89,5 Ρ/Σ τ. Ε. τ. Ε., στην εκπομπή «Απόγευμα στον 89,5» με τον Αντώνη Γιαννακόπουλο 15.5.19)

(β) Προ 25 ετίας περίπου, όταν κατά την διάρκεια διδασκαλίας αναφέρθηκα στην υπόψη πρόταση, μου γνωστοποιήθηκε από παρακολουθούντα το μάθημα, ότι ήδη είχε αρχίσει να την εφαρμόζει ο Ιερέύς τού αγ. Νικολάου Πειραιώς στο μυστήριο του γάμου Προσώπων με προβλήματα ακοής.

Παραπομπές:

ⁱ http://www.apostoliki-diakonia.gr/gr_main/catehism/theologia_zoi/themata.asp?cat=afier&NF=1&contents=contents_Amea.asp&main=Amea&file=index.htm

ⁱⁱ [?] [Εκκλησία και άτομα με ειδικές ανάγκες. Πρακτικά Α' εκδήλωσης \(Μάιος 1994\) τού ερευνητικού προγράμματος «Θρησκευτική Αγωγή και Κοινωνική Ένταξη ΑΜΕΑ».](#) Αθήνα: Αποστολική Διακονία τής Εκκλησίας τής Ελλάδος, (σ. 146).

[?] [Εκκλησία και κοινωνική ένταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες. Έρευνα για την υπάρχουσα δράση και τις προτάσεις ανάπτυξής της.](#) Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, (σ. 167).

[?] [Church and social integration of disabled people.](#) *The Greek Orthodox Theological Review*, 45 (1-4), (σ. 597-627).

[?] [Church and social integration of disabled people.](#) *Major Research Paper in Panorama, International Journal of Comparative Religious Education and Values*, 13 (1), Germany, (σ. 109-133).

[?] [Φιλανθρωπική και πνευματική διακονία τής Εκκλησίας και κοινωνική ένταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες. Αποτελέσματα έρευνας για τη δράση των ορθόδοξων χριστιανικών εκκλησιών.](#) Αθήνα: Πανεπιστήμιο Αθηνών, (σ. 199).

[?] Εκκλησία και κοινωνική ένταξη ατόμων με ειδικές ανάγκες. Προδημοσίευση, στο περιοδικό «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» (Οκτ. 2001, σ. 13-14), μέρους τού Τόμου: «[Η μαρτυρία τής Αγάπης. Το φιλανθρωπικό και κοινωνικό έργο τής Εκκλησίας](#)». Έκδ. τού Κλάδου Εκδόσεων τής Εκκλησίας τής Ελλάδος, Αθήνα 2001.